

Жамбыл облысы қоршаған орта жай-күйі жөніндегі ақпараттық бюллетені

2023 жыл, Тамыз
№ 08 басылым

Қазақстан Республикасы Экология және
табиғи ресурстар министрлігі
«Қазгидромет» РМҚ
Жамбыл облысы бойынша филиалы

	МАЗМҰНЫ	Бет
1	Алғы сөз	3
2	Атмосфералық ауа ластануының негізгі көздері	4
3	Атмосфералық ауа сапасының жай-күйі	4
4	Жер үсті суының сапасының жай-күйі	12
5	Радиациялық жағдай	13
6	Атмосфералық жауын-шашын сапасының жай-күйі	13
7	1 Қосымша	13
8	2 Қосымша	16
9	3 Қосымша	17

Алғы сөз

Ақпараттық бюллетень ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің бақылау желісіне қоршаған орта жай-күйіне экологиялық мониторинг жүргізу жөнінде «Қазгидромет» РМК арнайы бөлімшелерімен орындалатын жұмыс нәтижелері бойынша дайындалған.

Бюллетень Жамбыл облысы аумағында қоршаған ортаның жай-күйі туралы мемлекеттік органдарды, қоғам мен халықты ақпараттандыруға арналған және ластану деңгейінің өзгеруі болған тенденциясының есебінен ҚР қоршаған ортаны қорғау саласындағы іс-шаралардың тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.

Жамбыл облысының атмосфералық ауа сапасына бағалау

1. Атмосфералық ауа ластануының негізгі көздері

Жамбыл облысы статистика департаментінің мәліметтеріне сәйкес, Жамбыл облысы бойынша стационарлық көздерден ластаушы заттардың нақты жалпы шығарындылары 55,8 мың тоннаны құрайды. Тараз қаласы бойынша стационарлық көздерден ластаушы заттардың нақты жалпы шығарындылары 29,2 мың тоннаны құрайды.

Жамбыл облысында көлік саны 259,5 мың бірлік болса, жыл сайынғы өсім 36,9 мың бірлікті құрайды.

Жамбыл облысы бойынша Статистика департаментінің мәліметі бойынша, Тараз қаласында 36 474 жеке тұрғын үй бар; Жаңатас қаласында 1439 жеке тұрғын үй; Қаратау қаласы бойынша 3185 жеке тұрғын үй; Шу қаласы бойынша 6650 жеке тұрғын үй. Жалпы облыс бойынша газбен жылытылатын жеке тұрғын үйлер саны 99,6 пайызды құрайды.

2. Тараз қаласы атмосфералық ауа сапасына бақылау

Тараз қ. атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 5 бақылау бекеттерінде, соның ішінде 4 қол күшімен алынатын бекеттерде және 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1 Қосымша).

Жалпы қала бойынша ластану 13 көрсеткішке дейін анықталады:

1) қалқыма бөлшектер (шаң) 2) күкірт диоксиді; 3) көміртегі оксиді; 4) азот диоксиді; 5) азот оксиді; 6) фторлы сутек; 7) формальдегид; 8) күкіртсутек; 9) бенз(а)пирен; 10) марганец; 11) қорғасын; 12) кобальт; 13) кадмий.

1-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

1-кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	қол күшімен алынған сынама	Шымкент көшесі, 22	қалқыма бөлшектер (шаң), күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, азот оксиді, фторлы сутек, формальдегид, бенз(а)пирен, кадмий, кобальт, марганец, қорғасын
2		Рысбек батыр көшесі, 15, Ниятқалиев көшесінің бұрышы	
3		Абай және Төле би көшелерінің бұрышы	
4		Байзақ батыр көшесі, 162	
6	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Сәтбаев көшесі мен Жамбыл даңғылы	күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, күкіртсутек

2023 жылдың тамыз айында Тараз қаласы атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

2023 жылдың тамыз айында Тараз қаласы атмосфералық ауасының сапасы ең жоғары жиілік бойынша "көтеріңкі" деңгейде, (НП=1%); стандартты индекс бойынша ластануы "төмен" (СИ=1,6) деңгейде бағаланды. Атмосфералық ауаның ластануына негізінен көміртегі оксиді (тамыз айында ШЖШ-дан асу саны: 19 жағдай) үлес қосты.

Максималды бір реттік шоғырлар бойынша көміртегі оксиді 1,6 ШЖШ_{м.б.}, азот диоксиді 1,0 ШЖШ_{м.б.} құрады, атмосфералық ауадағы басқа ластанушы заттар мен ауыр металдар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Орташа айлық шоғырлары азот диоксиді бойынша 1,5 ШЖШ_{о.т.} болып анықталды.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 2-кестеде көрсетілген.

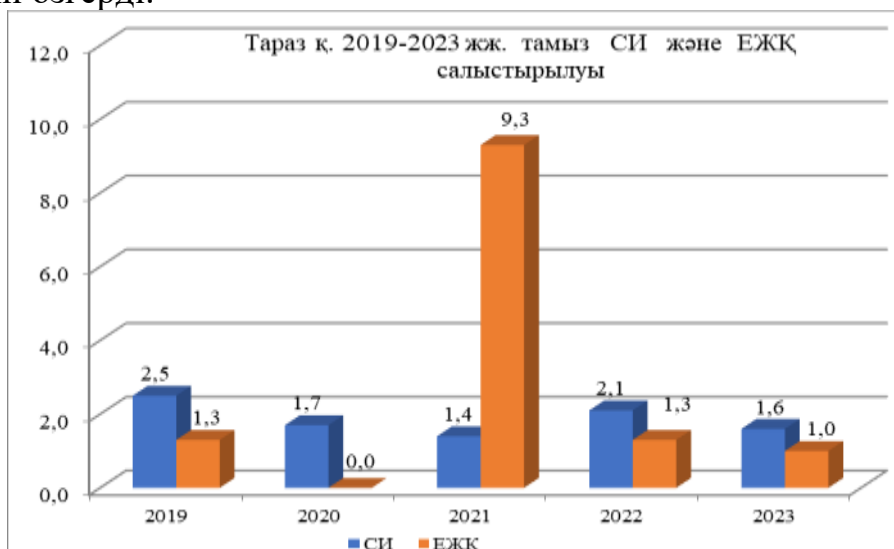
2-кесте

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ _{м.б.} жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ _{о.т.} асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ _{м.б.} еселігі		%	> ШЖШ	>5 ШЖШ
					оның ішінде			
Тараз қаласы								
Қалқыма бөлшектер (шаң)	0,103	0,69	0,20	0,40	0,00	0	0	0
Күкірт диоксиді	0,011	0,22	0,283	0,57	0,00	0	0	0
Көміртегі оксиді	0,95	0,31	7,87	1,57	0,75	19	0	0
Азот диоксиді	0,06	1,50	0,20	1,00	0,00	0	0	0
Азот оксиді	0,04	0,68	0,15	0,38	0,00	0	0	0
Фторлы сутек	0,003	0,57	0,015	0,75	0,00	0	0	0
Формальдегид	0,007	0,71	0,023	0,46	0,00	0	0	0
Күкіртсутек	0,001		0,006	0,73	0,00	0	0	0
Бенз(а)пирен	0	0	0					
Қорғасын	0,000008	0,027	0,000021					
Марганец	0,000044	0,044	0,000095					
Кобальт	0	0	0					
Кадмий	0	0	0					

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі тамыз айында келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай, соңғы бес жылда ластану деңгейі көтеріңкі болып, тек 2020 жылы төмен деңгейде болды.

Максималды бір реттік шоғырлар саны көміртегі оксиді (19 жағдай) бойынша анықталды.

Орташа айлық шоғырлардың нормадан асуы азот диоксиді бойынша анықталды.

Азот диоксидінің орташа тәуліктік көрсеткіштерінің артуы, қаланың қозғалысы көп қиылыстарындағы автокөлік ауасының ластануына елеулі үлес қосқандығын және осы ластаушы заттың қала атмосферасында тұрақты жинақталғандығын айғақтайды. Көміртегі оксидімен ластанудың негізгі көздері- автокөлік және қатты отынды жағу.

Метеорологиялық жағдай

Тамыз айында қысқа мерзімді жаңбыр, найзағай, екпінді желмен ауа-райының құбылмалы болуы байқалды. Айдың соңында оңтүстікпен облыстың таулы аймақтарында қатты жаңбыр жауды. 40 градусқа дейінгі күннің ысуы 1-ші және 3-ші онкүндіктің басында байқалды. Облыс аумағының көп бөлігінде жауын-шашын нормадан көп болды, тек облыстың шығыс бөлігінің кейбір жерлерінде нормадан аз болып, жалпы саны 222% құрады.

Тамыз айында ҚМЖ (қолайсыз метеорологиялық жағдай) тіркелген жоқ.

2.1 Жаңатас қаласы атмосфералық ауа сапасына бақылау

Жаңатас қ. аумағында атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1 Қосымша).

Жалпы қала бойынша ластану 5 көрсеткішке дейін анықталады: 1) күкірт диоксиді; 2) көміртегі оксиді; 3) азот диоксиді, 4) азот оксиді, 5) аммиак.

3-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

3-кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Тоқтаров көшесі, 27/1 және 27-а	күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, азот оксиді, аммиак.

2023 жылдың тамыз айына Жаңатас қаласы атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

Жаңатас қаласы атмосфералық ауасының ластануы **төмен** деңгейде бағаланып, ол СИ=0,5 (төмен) азот диоксиді бойынша және ЕЖҚ=0% (төмен) болып анықталды.

Ластаушы заттардың орташа және максималды бір-реттік шоғырлары ШЖШ-дан аспады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 4-кестеде көрсетілген.

4-кесте

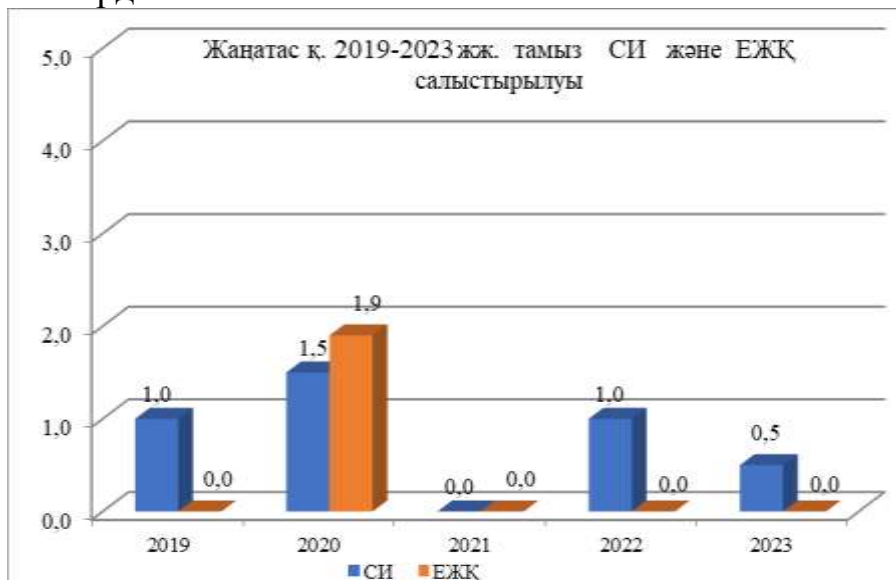
Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о.т.асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ м.б. асу еселігі		%	>	>5
					ШЖШ		ШЖШ	ШЖШ
							оның ішінде	

Жаңатас қаласы								
Күкірт диоксиді	0,017	0,34	0,025	0,05	0,0	0	0	0
Көміртегі оксиді	0,266	0,09	0,647	0,13	0,0	0	0	0
Азот диоксиді	0,03	0,79	0,11	0,54	0,0	0	0	0
Азот оксиді	0,01	0,20	0,05	0,12	0,0	0	0	0
Аммиак	0,006	0,16	0,05	0,23	0,0	0	0	0

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі тамыз айында келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай 2019, 2021, 2022, 2023 жылдар аралығында ластану деңгейі төмен болып бағаланса, 2020 жылы көтеріңкі деңгейді көрсетті.

"Стандартты индекс" көрсеткішінің өсуі негізінен азот диоксиді бойынша байқалды. Атмосфераның азот диоксидімен ластануы күзгі-қысқы маусымға тән, ол жылу энергетикасы кәсіпорындарының шығарындылары мен жеке секторларды жылыту кезінде болады.

2.2 Қаратау қаласы атмосфералық ауа сапасына бақылау

Қаратау қаласы аумағындағы атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1 қосымша).

Жалпы қала ауасының ластануы 2 көрсеткіш бойынша анықталады: 1) күкірт диоксиді; 2) көміртегі оксиді, 3) күкіртсутек.

5-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

5-кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Тамды әулие көшесі, №130	күкірт диоксиді, күкіртсутек, көміртегі оксиді

2023 жылдың тамыз айына Қаратау қаласы атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

Бақылау желісінің деректері бойынша Қаратау қаласы атмосфералық ауасының ластану деңгейі *төмен* болып бағаланып СИ=0,8 (төмен) күкіртсутегі бойынша және ЕЖҚ=0% (төмен) болып анықталды.

Ластаушы заттардың орташа және максималды бір-реттік шоғырлары ШЖШ-дан аспады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 6-кестеде көрсетілген.

6-кесте

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о.т.асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ м.б.асу еселігі		%	> ШЖШ	>5 ШЖШ
					оның ішінде			
Қаратау қаласы								
Күкірт диоксиді	0,009	0,18	0,021	0,04	0,00	0	0	0
Көміртегі оксиді	0,007	0,002	0,068	0,01	0,00	0	0	0
Күкіртсутек	0,004		0,006	0,75	0,00	0	0	0

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі тамыз айында келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай 2021, 2022, 2023 жылдар аралығында ластану деңгейі төмен, ал 2019, 2020 жылдары көтеріңкі деңгейде бағаланды.

"Стандартты индекс" көрсеткішінің өсуі негізінен күкіртсутек бойынша байқалды. Күкіртсутегімен ластануы адамдармен жануарлардың тіршілік әрекетінің қалдықтарының бактериялық ыдырауы кезінде пайда болатын және тазарту қондырғылары мен полигондардың шығарындыларында, ақуыздардың ыдырауы кезінде және коллекторлар мен кәріздердегі газ қоспасынан болатын табиғи құбылыс және жертөлелерде жинақталуы мүмкін.

2.3 Шу қаласы атмосфералық ауа сапасына бақылау

Шу қаласы аумағында атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1 қосымша).

Жалпы қала бойынша ластану 6 көрсеткішке дейін анықталады: 1) РМ 2,5 қалқыма бөлшектері; 2) РМ 10 қалқыма бөлшектері; 3) күкірт диоксиді; 4) көміртегі оксиді; 5) озон (жербеті); 6) күкіртсутек.

7-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

7-кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Шу қалалық ауруханасының маңында	PM 2,5 қалқыма бөлшектері, PM 10 қалқыма бөлшектері, күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, күкіртсутек, озон (жербеті)

2023 жылдың тамыз айындағы Шу қаласы атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

2023 жылдың тамыз айында Шу қаласы атмосфералық ауасының сапасы ең жоғары жиілік бойынша ластанудың "көтеріңкі" деңгейі болып бағаланды, (ЕЖҚ=1%); стандартты индекс бойынша "төмен" (СИ=1,4). Атмосфералық ауаның ластануы негізінен күкіртсутегі (тамыз айында ШЖШ-дан асу саны: 23 жағдай) үлес қосты.

Орташа шоғырлар күкірт диоксиді бойынша 2,3 ШЖШ_{от.} құрады, басқа ластанушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады. Максималды бір реттік шоғырлар бойынша күкіртсутек 1,4 ШЖШ_{м.б.} құрады, атмосфералық ауадағы басқа ластанушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 8-кестеде көрсетілген.

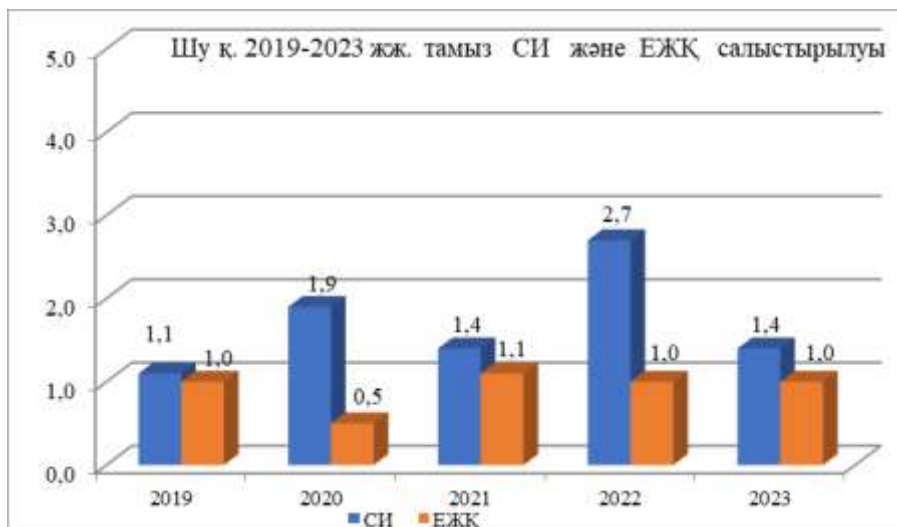
8-кесте

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м3	ШЖШ о.т.асу еселігі	мг/м3	ШЖШ м.б.асу еселігі		%	> ШЖШ	>5
					ШЖШ			ШЖШ
Шу қаласы								
PM 2,5 қалқыма бөлшектері	0,001	0,04	0,002	0,01	0,0	0	0	0
PM 10 қалқыма бөлшектері	0,001	0,02	0,001	0,004	0,0	0	0	0
Күкірт диоксиді	0,113	2,26	0,398	0,80	0,0	0	0	0
Көміртегі оксиді	0,286	0,10	1,488	0,30	0,0	0	0	0
Озон (жербеті)	0,028	0,93	0,036	0,23	0,0	0	0	0
Күкіртсутек	0,001		0,011	1,35	1,03	23	0	0

Қорытынды:

Соңғы бес жылда атмосфералық ауаның ластану деңгейі тамыз айында келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай 2019, 2021, 2022, 2023 жылдар аралығында ластану деңгейі көтеріңкі болып, 2020 жылы төмен деңгейде бағаланды.

"Стандартты индекс" көрсеткішінің өсуі негізінен күкіртсутек бойынша байқалды. Қала ауасының күкіртсутегімен ластануы адам және жануарлар тіршілігі қалдықтарының бактериялық ыдырауы кезінде пайда болатын және тазарту қондырғылары мен полигондардың шығарындыларында, ақуыздардың ыдырауы кезінде және коллекторлар мен кәріздердегі газ қоспасынан болатын табиғи құбылыс және жертөлелерде жиналуы мүмкін.

2.4 Қордай кенті атмосфералық ауа сапасына бақылау

Қордай кенті аумағында атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 автоматтық станцияда жүргізіледі (1- қосымша).

Жалпы кент бойынша ластану 5 көрсеткішке дейін анықталады: 1) көміртегі оксиді; 2) азот диоксиді; 3) азот оксиді; 4) озон (жербеті), 5) күкіртсутек.

9-кестеде бақылау бекеттерінің орналасу орны мен бекеттерде анықталатын көрсеткіштер тізімі туралы ақпарат көрсетілген.

9-кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	үзіліссіз режимде, әр 20 минут сайын	Жібек жолы көшесі, №496«А»	көміртегі оксиді, азот диоксиді және азот оксиді, күкіртсутек, озон (жербеті)

2023 жылдың тамыз айына Қордай к. атмосфералық ауа сапасының бақылау нәтижелері.

Бақылау желісінің деректері бойынша Қордай кентіндегі атмосфералық ауаның ластану деңгейі **көтеріңкі** болып бағаланып, ол СИ=4,6 (көтеріңкі) және ЕЖҚ=1,1% (көтеріңкі) көміртегі оксиді бойынша анықталды. Атмосфералық ауаның ластануына негізінен көміртегі оксидімен (тамыз айында ШЖШ-дан асу саны: 25 жағдай) күкіртсутегі (22 жағдай) үлес қосты.

Орташа айлық шоғырлар бойынша озон (жербеті) 1,3 ШЖШ_{от.} құрады, басқа ластанушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады. Максималды бір реттік шоғырлар бойынша көміртегі оксиді 4,6 ШЖШ_{м.б.} күкіртсутегі 1,1 ШЖШ_{м.б.}, озон (жербеті) 1,1 ШЖШ_{м.б.} құрады.

Экстремалды жоғары және жоғары ластану (ЖЛ және ЭЖЛ) жағдайлары: ЖЛ (10 ШЖШ-дан аса) и ЭЖЛ (50 ШЖШ-дан аса) анықталмады.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінің асу еселігі және асу жағдайларының саны 10-кестеде көрсетілген.

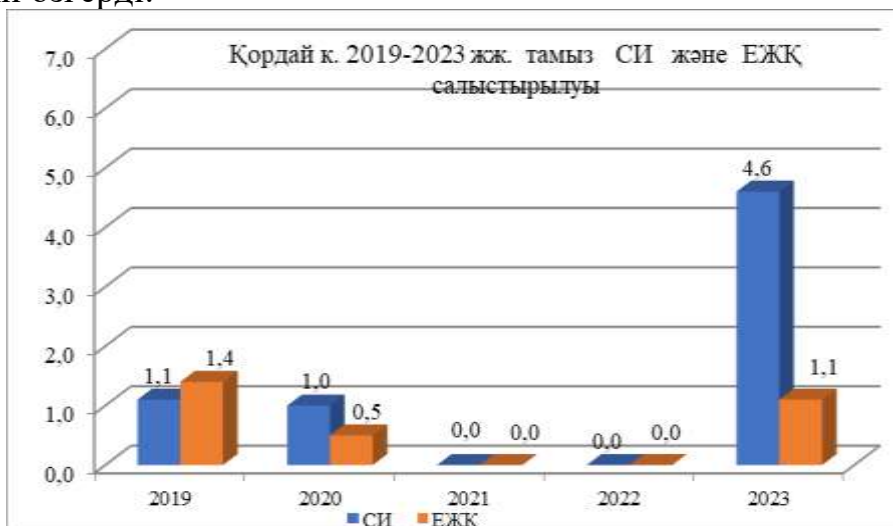
10-кесте

Атмосфералық ауа ластануының сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о.т.асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ м.б.асу еселігі		%	> ШЖШ	>5 ШЖШ
					оның ішінде			
Қордай к.								
Көміртегі оксиді	0,60	0,20	23,2	4,63	1,12	25	0	0
Азот диоксиді	0,02	0,53	0,03	0,14	0,00	0	0	0
Азот оксиді	0,01	0,17	0,02	0,04	0,00	0	0	0
Озон (жербеті)	0,04	1,32	0,18	1,11	0,67	15	0	0
Күкіртсутек	0,002		0,009	1,13	0,99	22	0	0

Қорытынды:

Соңғы бес жылдың тамыз айында атмосфералық ауаның ластану деңгейі келесідей болып өзгерді:

Графиктен көріп отырғанымыздай 2020, 2021, 2022 жылдар аралығында ластану деңгейі төмен болып бағаланып, 2019, 2023 жылдары көтеріңкі деңгейді көрсетті.

Максималды бір реттік шоғырлар саны бойынша көміртегі оксиді (25 жағдай), күкіртсутегі (22 жағдай), озон (жербеті) (15 жағдай) болып анықталды "Стандартты индекс" көрсеткішінің өсуі негізінен күкіртсутек бойынша байқалды. Күкіртсутегімен ластануы адамдармен жануарлардың тіршілік әрекетінің қалдықтарының бактериялық ыдырауы кезінде пайда болатын және тазарту қондырғылары мен полигондардың шығарындыларында, ақуыздардың ыдырауы кезінде және коллекторлар мен кәріздердегі газ қоспасынан болатын табиғи құбылыс және жертөлелерде жинақталуы мүмкін. Озон (жербеті) - фотохимиялық түтіннің негізгі компоненттерінің бірі. Ол күн сәулесі әсерінен (фотохимиялық реакция) атмосфераға ішкі жану қозғалтқыштары шығарындыларынан және өнеркәсіптік шығарындыларынан түсетін азот оксидтерімен (NOx) ластанған ауаға әсер етеді. Озонмен ластанудың ең жоғары деңгейі ашық ауа-райында байқалады. Көміртегі оксидімен ластанудың негізгі көздері-автокөлік және қатты отынды жағу.

3. Жамбыл облысы аумағындағы жер үсті сулар сапасының мониторингі

Жамбыл облысы бойынша жер үсті суларының сапасына бақылау 8 су объектісінің (Талас, Аса, Шу, Ақсу, Қарабалта, Тоқташ өзендері, Билікөл көлі және Тасөткел су қоймасы) 13 тұстамасында жүргізілді.

Жер үсті суларын зерттеу кезінде су сынамаларында су сапасының **36** физикалық және химиялық көрсеткіштері анықталады: *көзбен иолу, су шығыны, су температурасы, сутегі көрсеткіші, мөлдірлігі, еріген оттегі, қалқыма заттар, ОБТ₅, ОХТ, құрамында тұз бар негізгі иондар, биогенді заттар, органикалық заттар (мұнай өнімдері, фенолдар), ауыр металдар, пестицидтер.*

3.1. Жамбыл облысы аумағындағы жер үсті сулар сапасының мониторинг нәтижелері.

Қазақстан Республикасының су объектілерінің су сапасын бағалауға арналған негізгі нормативтік құжаттар «Су объектілерінде судың сапасын жіктеудің бірыңғай жүйесі» (бұдан әрі - Бірыңғай жіктеме) болып табылады.

Су объектілерінің су сапасы Бірыңғай жіктеме бойынша келесідей бағаланады:

11-кесте

Су объектісінің атауы	Су сапасының класы		Параметрлері	өлш. бірлік	Концентрация
	Тамыз 2022 жыл	Тамыз 2023 жыл			
Талас өзені	4 класс	нормаланбайды (>5 кл)	Қалқыма заттар	мг/дм ³	53,5
Аса өзені	2 класс	3 класс	Магний	мг/дм ³	27,15
Шу өзені	4 класс	4 класс	Магний	мг/дм ³	33,6
Ақсу өзені	4 класс	4 класс	Магний	мг/дм ³	47,6
			ОХТ	мг/дм ³	34,3
Қарабалта өзені	5 класс	5 класс	Сульфаттар	мг/дм ³	979,0
Тоқташ өзені	5 класс	нормаланбайды (>5 кл)	Қалқыма заттар	мг/дм ³	174,0
Тасөткел су қоймасы	нормаланбайды (>5 кл)	нормаланбайды (>5 кл)	Қалқыма заттар	мг/дм ³	72,0

* - бұл кластағы заттар нормаланбайды

Кестеден көріп отырғанымыздай, 2022 жылдың тамыз айымен салыстырғанда Талас өзендерінің су сапасы 4-ші кластан 5-тен жоғары класқа ауысқан, Аса өзенінің су сапасы 2-ші кластан 3-ші класқа ауысқан және Тоқташ өзендерінің су сапасы 5-ші кластан 5-тен жоғары класқа ауысып су сапасы – нашарлаған;

Шу, Ақсу, Қарабалта өзендері және Тасөткел су қоймасы жер үсті су сапасы айтарлықтай өзгермеген.

Тамыз айында Жамбыл облысы су объектілеріндегі негізгі ластаушы магний, оттегінің химиялық тұтынуы, сульфаттар және қалқыма заттар болып табылады.

2023 жылдың тамыз айында Жамбыл облысы бойынша жоғары(ЖЛ) және экстремалды жоғары ластану (ЭЖЛ) жағдайлары тіркелмеді.

Су объектілері тұстамаларындағы сапа бойынша ақпарат 2-қосымшада көрсетілген.

3-қосымшада Билікөл көлінің жер үсті су сапасының нәтижелері бойынша ақпарат.

4. Радиациялық жағдайы

Жердегі гамма-сәулелену деңгейіне бақылаулар күн сайын 3 метеорологиялық станцияда (Тараз, Төле би, Шығанак) жүргізіледі (6.6-сурет).

Аймақтың елді мекендерінде атмосфералық ауа қабатының жерге жақын қабатындағы радиациялық фонның мәндері 0,08-0,22 мкЗв / сағ аралығында болды. Облыс бойынша радиациялық гамма-фонның орташа мәні 0,16 мкЗв/сағ.

Жамбыл облысы аумағында атмосфераның жер беті радиоактивтердің түсу тығыздығына бақылау 3 метеорологиялық станцияларда (Тараз, Төле би, Шығанак) горизонтальді планшеттер алу бес тәуліктік сынама жолымен жүзеге асырылды.

Облыс аумағында атмосфераның жер беті қабатындағы радиоактивті түсулердің тығыздығы 1,6-2,1 Бк/м² шегінде ауытқып отырды. Облыс бойынша радиоактивті түсулердің орташа тығыздығы 1,7 Бк / м² құрады.

5. Атмосфералық жауын-шашын сапасының жағдайы

Атмосфералық жауын-шашынның химиялық құрамына бақылау 3 метеостанцияда (Қаратау, Тараз, Төле би) алынған жаңбыр суына сынама алумен жүргізілді.

Жауын-шашын сынамаларында гидрокарбонаттар 38,16%, сульфаттар 28,19%, кальций иондары 18,39%, хлоридтер 4,06% басым болды.

Ең үлкен жалпы минерализация Тараз МС 110,08 мг/л, ең азы Каратау МС 43,61 мг/л белгіленді.

Атмосфералық жауын-шашынның үлесті электр өткізгіштігі 60,2 мкСм/см-ден (Каратау МС) 189,0 мкСм/см (Тараз МС) дейінгі шекте болды.

Түскен жауын-шашын сынамаларындағы қышқылдық сілтісі нейтралды сипатта болып 6,5 (Каратау МС) 6,9 (Тараз, Төле би МС) аралығында өзгерді.

Жауын-шашын құрамында барлық анықталатын заттардың шоғырлары шекті рұқсат етілген шоғырлардан аспады.

1 Қосымша

1-сурет. Тараз қаласының бақылау бекеттері мен метеостанциясының орналасу сызбасы

2-сурет. Жанатас қаласының бақылау бекеті мен метеостанциясының орналасу сызбасы

3-сурет. Қаратау қаласының бақылау бекеті мен метеостанциясының орналасу сызбасы

4-сурет. Шу қаласының бақылау бекетінің орналасу сызбасы

5- сурет- Қордай к. бақылау бекетінің орналасу сызбасы

Жамбыл облысы жер үсті су сапасының тұстамалар бойынша ақпараты

Су объектісі және тұстама	Физика-химиялық параметрлердің сипаттамасы	
Талас өзені	су температурасы 20,0 – 31,0°С шегінде, сутегі көрсеткіші 7,85 – 8,05, суда еріген оттегінің шоғыры 7,05 – 8,19 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 2,03 – 2,82 мг/дм ³ , мөлдірлігі 13 – 15 см құрады.	
Жасөрген а., Жасоркен а. 0,7 км жоғары, су бекеті тұстамасында	нормаланбайды (>5 кл)	қалқыма заттар – 47,0 мг/дм ³ . Қалқыма заттардың нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Солнечный к., гидро бекеттен 0,5 км төмен	нормаланбайды (>5 кл)	қалқыма заттар – 55,0 мг/дм ³ . Қалқыма заттардың нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Тараз к., Тараз қ. 7,5 км жоғары, МАЭС тұстамасынан 0,7км ыше жоғары, су бекетінен 3,0 км жоғары	нормаланбайды (>5 кл)	қалқыма заттар – 53,0 мг/дм ³ . Қалқыма заттардың нақты концентрациясы фондық кластан асады.
тұстама Тараз қаласынан 10 км төмен, қант және спирт комбинаттарының фильтрация алқаптарынан шыққан коллекторлы-дренаж суларынан 0,7 км төмен	нормаланбайды (>5 кл)	қалқыма заттар – 59,0 мг/дм ³ . Қалқыма заттардың нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Аса өзені	су температурасы 19,0 – 26,0°С шегінде, сутегі көрсеткіші 7,95 – 8,15, суда еріген оттегінің шоғыры 7,85 – 7,91 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 2,22 – 2,25 мг/дм ³ , мөлдірлігі 7 – 8 см құрады.	
Шөлдала шағын ауданы (көпір үсті), Құмшағал а/о.	3 класс	магний – 27,6 мг/дм ³ .
Аса к., Аса к. 500 м төмен	3 класс	магний – 26,7 мг/дм ³ .
Білікөл көлі	су температурасы 29,0°С, сутегі көрсеткіші 8,05, суда еріген оттегінің шоғыры 6,61 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 9,5 мг/дм ³ , ОХТ – 52,6 мг/дм ³ , қалқыма заттар – 114,0 мг/дм ³ , минерализация 1589 мг/дм ³ , құрғақ қалдық 1653 мг/дм ³ , мөлдірлігі 6 см құрады.	
Шу өзені	су температурасы 18,0 – 25,0°С шегінде, сутегі көрсеткіші 7,70, суда еріген оттегінің шоғыры 10,2 – 10,8 мг/дм ³ , ОБТ ₅ 2,06 – 2,80 мг/дм ³ , мөлдірлігі 6 – 10 см құрады.	
Кайнар а. (Благовещенское а.), Кайнар а. 0,5 км төмен: су бекетінен 65 м. төмен	3 класс	магний – 27,1 мг/дм ³ . Магнийдің нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Д.Қонаев а. 0,5 км төмен	4 класс	магний – 40,1 мг/дм ³ .
Ақсу өзені	су температурасы 27,2 °С, сутегі көрсеткіші 8,00, суда еріген оттегінің шоғыры 8,39 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,62 мг/дм ³ , мөлдірлігі 6 см құрады.	
Ақсу а. 0,5 км жоғары, Ақсу өзені сағасынан 10 км	4 класс	магний – 47,6 мг/дм ³ , ОХТ – 34,3 мг/дм ³ . Магнийдің және оттегінің химиялық тұтынуының нақты нақты концентрациясы фондық кластан асады.

Қарабалта өзені	су температурасы 26,0°С, сутегі көрсеткіші 7,80, суда еріген оттегінің шоғыры – 7,43 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 2,78 мг/дм ³ , мөлдірлігі 6 см құрады.	
Баласағұн к. Қырғызстанмен шекаралас, өзен сағасынан 29 км	5 класс	сульфаттар – 979,0 мг/дм ³ . Сульфаттың нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Тоқташ өзені	су температурасы 30,0°С, сутегі көрсеткіші 7,85, суда еріген оттегінің шоғыры 7,31 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,36 мг/дм ³ , мөлдірлігі 2 см құрады.	
Қырғызстанмен шекарада, Жауғаш Батыр а. ауыл шетіндегі өзен сағасынан 78 км қашықтықта	нормаланбайды (>5 кл)	қалқыма заттар – 174,0 мг/дм ³ . Қалқыма заттардың нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Тасөткел су қоймасы	су температурасы 28,0°С, сутегі көрсеткіші 8,00, суда еріген оттегінің шоғыры 8,99 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 2,76 мг/дм ³ , су мөлдірлігі 5 см құрады.	
тұстама Тасөткел а., Тасөткел стансасынан оңтүстікке қарай 2,5 км, су қойма бөгенінен (оңтүстік-шығысқа) 0,5 км жоғары	нормаланбайды (>5 кл)	қалқыма заттар – 72,0 мг/дм ³ . Қалқыма заттардың нақты концентрациясы фондық кластан асады.

3 Қосымша

Жамбыл облысының аумағындағы көлдердің жер үсті сулары сапасының нәтижелері

№	Ингредиенттердің атауы	Өлшем бірлігі	2023 жылдың тамыз айына
			Билікөл көлі бойынша
1	Көзбен шолу		таза
2	Температура	°С	29,0
3	Сутегі көрсеткіші		8,05
4	Еріген оттегі	мг/дм ³	6,61
5	Мөлдірлігі	см	6
6	ОБТ ₅	мгО/дм ³	9,5
7	ОХТ	мг/дм ³	52,6
8	Қалқыма заттар	мг/дм ³	114,0
9	Гидрокарбонаттар	мг/дм ³	323,0
10	Кермектік	мг/дм ³	13,1
11	Минерализация	мг/дм ³	1589
12	Натрий + калий	мг/дм ³	255
13	Құрғақ қалдық	мг/дм ³	1653
14	Кальций	мг/дм ³	97,4
15	Магний	мг/дм ³	100
16	Сульфаттар	мг/дм ³	716,0
17	Хлоридтер	мг/дм ³	95,7
18	Фосфаттар	мг/дм ³	0,013
19	Жалпы фосфор	мг/дм ³	0,013
20	Нитритті азот	мг/дм ³	0,007
21	Нитратты азот	мг/дм ³	0,40
22	Жалпы темір	мг/дм ³	0,15
23	Аммоний ионы	мг/дм ³	0,34
24	АББЗ /СББЗ	мг/дм ³	0,04
25	Фенолдар	мг/дм ³	0,001

26	Мұнай өнімдері	мг/дм ³	0,05
27	Су деңгейі	м	2,80

Анықтамалық бөлім
Елді-мекен ауасындағы ластаушы заттардың шекті жол берілген
шоғырлары (ШЖШ)

Қоспаның атауы	ШЖШ мәні, мг/м ³		Қауіптілік класы
	максималды бір реттік (ШЖШ _м)	орта-тәуліктік (ШЖШ _{о.т})	
Азот диоксиді	0,2	0,04	2
Азот оксиді	0,4	0,06	3
Аммиак	0,2	0,04	4
Бенз/а/пирен	-	0,1 мкг/100 м ³	1
Бензол	0,3	0,1	2
Бериллий	0,09	0,00001	1
Қалқыма бөлшектер (шаң)	0,5	0,15	3
PM 10 қалқыма бөлшектері	0,3	0,06	
PM 2,5 қалқыма бөлшектері	0,16	0,035	
Хлорлы сутек	0,2	0,1	2
Кадмий	-	0,0003	1
Кобальт	-	0,001	2
Марганец	0,01	0,001	2
Мыс	-	0,002	2
Күшән	-	0,0003	2
Озон (жербеті)	0,16	0,03	1
Қорғасын	0,001	0,0003	1
Күкірт диоксиді	0,5	0,05	3
Күкірт қышқылы	0,3	0,1	2
Күкіртсутегі	0,008	-	2
Көміртегі оксиді	5,0	3	4
Фенол	0,01	0,003	2
Формальдегид	0,05	0,01	2
Фторлы сутек	0,02	0,005	2
Хлор	0,1	0,03	2
Хром (VI)	-	0,0015	1
Мырыш	-	0,05	3

«Қалалық және ауылдық елді-мекендердегі атмосфералық ауаға қойылатын гигиеналық нормативтер» (2022 жылғы 02 тамыздағы № ҚР ДСМ-70)

Атмосфераның ластану индексінің дәрежесін бағалау

Градация	Атмосфералық ауаның ластануы	Көрсеткіштер	Айға бағалау
I	Төмен	СИ ЕЖҚ, %	0-1 0
II	Көтеріңкі	СИ ЕЖҚ, %	2-4 1-19
III	Жоғары	СИ ЕЖҚ, %	5-10 20-49

IV	Өте жоғары	СИ ЕЖҚ, %	>10 >50
----	------------	--------------	------------

Мемлекеттік органдарды тұрғындар қоғамдастығын ақпараттандыру үшін қалалардың атмосфера ластануының жай-күйі жөніндегі құжат 52.04.667–2005 БҚ. Өзірлеуге, салуға, баяндауға және мазмұндауға қойылатын жалпы талаптар.

Су пайдаланудың санаттары (түрлері) бойынша суды пайдалану класстарын саралау

Суды пайдалану санаты (түрі)	Тазарту мақсаты/түрі	Суды пайдалану сыныптары				
		1 класс	2 класс	3 класс	4 класс	5 класс
Балық шаруашылығы	Албыртбалық	+	+	-	-	-
	Тұқыбалық	+	+	-	-	-
Шаруашылық ауыз сумен жабдықтау	Қарапайым су дайындау	+	+	-	-	-
	Дағдылы су дайындау	+	+	+	-	-
	Қарқынды су дайындау	+	+	+	+	-
Рекреация		+	+	+	-	-
Суару	Дайындықсыз	+	+	+	+	-
	Картада тұнбалау	+	+	+	+	+
Өнеркәсіптік:						
Технологиялық мақсатта, салқындату үрдісі		+	+	+	+	-
гидроэнергетика		+	+	+	+	+
Пайдалы қазбаларды өндіру		+	+	+	+	+
су көлігі		+	+	+	+	+

Су объектілерінде су сапасын жіктеудің бірыңғай жүйесі (ҚР АШМ СРК 09.11.2016 жылғы №151 бұйрығы)

Радиациялық қауіпсіздік стандарты

Нормаланған мәндер	Доза шектері
Тиімді доза	Халық
	Жылына орта есеппен алғанда 1 м ³ в кез келген 5 жыл ішінде 5 м ³ в аспайды

* «Радиациялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қойылатын санитарлық-эпидемиологиялық талаптар»

Топырақты ластаушы зиянды заттар шоғырларының шекті жол берілген (бұдан әрі - ШРШ) мөлшері

Заттардың атауы	Шекті рұқсат етілген шоғыр (бұдан әрі - ШРШ) топырақта мг/кг
-----------------	--

Қорғасын (жалпы нысан)	32,0
Хром (жылжымалы нысан)	6,0

* Тіршілік ету ортасының қауіпсіздігіне арналған гигиеналық нормативтер Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрі 2021 жылғы 21 сәуірдегі № ҚР ДСМ -32 бұйрығымен бекітілген

**«ҚАЗГИДРОМЕТ» РМК
ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ ФИЛИАЛЫ**

**МЕКЕН-ЖАЙЫ:
ТАРАЗ ҚАЛАСЫ
ШЫМКЕНТ КӨШЕСІ 22
ТЕЛ. 8-(7262)-31-60-81
8-(7262)-56-80-51
E MAIL: info_zmb@meteo.kz**